

**СТУДИЈА МРЕЖЕ МАРИНА НА ДУНАВУ
У АП ВОЈВОДИНИ**

ТРЕЋА ФАЗА

НОВИ САД, АВГУСТ 2006.

РУКОВОДИЛАЦ ИЗРАДЕ СТУДИЈЕ:

Михајло Рутар, дипл.инж.арх.
Тамара Зеленовић Васиљевић, дипл.биолог

СТРУЧНИ ТИМ ЈП "ЗАВОД ЗА УРБАНИЗАМ ВОЈВОДИНЕ" НОВИ САД:

Стојанка Будовалчев Папић, дипл.екон.
Бранка Митровић, дипл. правник
Теодора Томин Рутар, дипл.правник
Михајло Рутар, дипл.инж.арх.
Тамара Зеленовић Васиљевић, дипл.биолог

САРАДЊА И КОНСУЛТАЦИЈЕ:

Међународни научни форум "Дунав – река сарадње" Београд
Слободан Митровић, дипл.инж.арх.
Михаило Сретеновић, дипл.инж.грађ.

САДРЖАЈ

УВОД	1
1. ПРЕДЛОГ МЕРА И АКТИВНОСТИ.....	2
1.1. Мере и активности за реализацију предложене мреже марина и појединачних марина на Дунаву	2
1.2. Припрема документације за изградњу објеката марине.....	3
1.2.1. Резервација (заштита) локације марине до њеног активирања.....	3
2. ПОСЕБНИ АСПЕКТИ ИМПЛЕМЕНТАЦИЈЕ.....	4
2.1. Имовинско правни аспекти	4
2.1.1. Изградња на јавном грађевинском земљишту	4
2.1.2. Изградња на осталом грађевинском земљишту	5
2.2. Институционални аспекти.....	5
2.2.1. Међународне организације	5
2.2.2. Органи и организације Републике Србије.....	5
2.2.3. Развојне и функционалне надлежности	7
2.3. Функционални аспекти.....	7
2.4. Организациони аспекти.....	8
2.4.1. Предлог успостављања новог организационог модела управљања Дунавом као туристичким добром (простором)	8
2.4.2. Предлог организовања осталих субјеката од значаја за реализацију и коришћење мреже марина.....	10

ПРИЛОГ

1. ПРИЛОГ 1: Функције база и станица наутичке пловидбе
2. ПРИЛОГ 2: Чланица Европског удружења власника малих бродова
3. ПРИЛОГ 3: Констатације и принципи пројекта "Србија на Дунаву, Сави, Тиси, Морави"
4. ПРИЛОГ 4: Извод из Стратегије развоја туризма на Дунаву, I фазни извештај

УВОД

Трећа фаза Студије мреже марина на Дунаву у АП Војводини (у даљем тексту: **Студија**), утврђује потребне мере и активности неопходне за имплементацију Студије на локалном и регионалном нивоу. Предложене мере и активности имају усмеравајући карактер, који је резултат постојеће законодавне регулативе, као и тежње обрађивача да испоштује интенције будућих закона и прописа у овој области, као и директиве ЕУ.

Основни задатак израде Студије садржан је у разматрању просторног аспекта наутичког туризма у области рекреативне пловидбе. У разматрању овог аспекта, а у циљу успостављања рационалне и Подунављу примерене мреже марина, у основи су сагледани и други, посебни аспекти развоја наутичког туризма, али, с обзиром на основни задатак и ниво Студије није се упуштало у њихову детаљнију разраду.

Посебни аспекти разматрају имовинско правне, институционалне, функционалне и организационе аспекте имплементације Студије.

1. ПРЕДЛОГ МЕРА И АКТИВНОСТИ

1.1. МЕРЕ И АКТИВНОСТИ ЗА РЕАЛИЗАЦИЈУ ПРЕДЛОЖЕНЕ МРЕЖЕ МАРИНА И ПОЈЕДИНАЧНИХ МАРИНА НА ДУНАВУ

Имплементација предложене мреже марина у Студији, одвијаће се кроз два циљна правца:

1. Мере и активности на реализацији појединачних марина, од поступка израде одговарајуће планске и урбанистичке документације, прибављања локације (приобаље и акваторија), процене утицаја на животну средину, израде техничке документације и инвестиционог програма, до одобрења за изградњу, изградње, употребне и радне дозволе, односно регистрација у мрежи марина Војводине;

2. Мере и активности на реализацији умрежавања појединачних марина у функционално јединствен систем са дефинисаним јавним функцијама у складу са европским стандардима, као осномом за добијање лиценце (услова радне дозволе и регистрације).

Такође се, у циљу имплементације одређених законских процедура, намеће и питање надређености постојећих планских и програмских решења и њихове усклађености са позитивном законском регулативом. Ово је веома значајно питање са аспекта законског утемељења и стабилности предложене мреже марина, која ће бити изложена непредвидивим и разноврсним притисцима утицајних инвеститора.

Уколико се од почетка имплементације не уведе ред и хијерархија надлежности и одговорности, цео подухват може бити и контрапродуктиван. Имајући у виду комплексност питања и проблема који се стварају у поступку изградње и функционисања марина, овај аспект добија посебно на значају.

Законом о планирању и изградњи ("Службени гласник РС", бр.47/2003 и 34/2006) дефинисане су врсте планских и урбанистичких докумената, од значаја за отварање процеса имплементације.

Чланом 16. Закона о планирању и изградњи, дефинисани су следећи плански документи, који морају бити међусобно усаглашени:

1. Стратегија просторног развоја Републике Србије;
2. Шеме просторног развоја;
3. Просторни план подручја посебне намене;
4. Регионални просторни план;
5. Просторни план општине.

Основни предуслов за имплементацију Студије представља прихватање предложених локација од стране локалне самоуправе и њихово уграђивање у локалну планску (просторни план општине) и урбанистичку (урбанистички планови) документацију, чиме се стичу услови за реализацију даље детаљне процедуре имплементације.

На основу Закона о туризму ("Службени гласник РС", бр. 45/2005) у поглављу **Интегрално планирање** члан 6. став 3. предвиђа се да Аутономна Покрајина у оквиру својих надлежности доноси **Програм развоја туризма** у складу са Стратегијом развоја туризма, уз сагласност надлежног министарства. У том смислу предлаже се да се решења дата у овој Студији инкорпорирају у Програм развоја туризма у АП Војводини.

С обзиром да се ради о сложеним процедурама, а са жељом да се максимално искористе резултати просторних истраживања документованих у Студији, у циљу резервације и заштите простора, потребно је покренути поступак, код Министарства трговине, туризма и услуга, за

припрему акта о проглашењу Дунава као туристичког простора (добра) који, на иницијативу Министарства доноси Влада Републике Србије, сходно члану 8. Закона о туризму ("Службени гласник РС", бр. 45/2005).

Ово је најкраћи поступак да се предложене локације марина директно ставе под контролу државе и да се развој постави на одговорним законским основама.

Да би се имплементација Студије довела до нивоа у који се укључује инвеститор мора се приступити изради одговарајућих урбанистичких планова у складу са Законом о планирању и изградњи.

Ови планови решавају (сваки на свом нивоу) питања од значаја за дефинисање статуса локације марине у датом окружењу, док се инвеститор упућује на Урбанистички Пројект којим он прецизира своје намере и интересе.

Из свега наведеног закључује се да без планерско - урбанистичког легитимитета решења која је поставила Студија, нема ни полазних елемената за њену имплементацију.

Основна упоришта за дефинисање кључних принципа у политици реализације мреже марина на Дунаву у АП Војводини су:

- Европска повеља за одрживи туризам у заштићеним областима "Паркови за живот" (усклађени са Светском повељом за одрживи туризам UICN – 1995); FNNPE (Федерација националних паркова Европе) 1996.,
- Просторни план Републике Србије; Скупштина Републике Србије ("Службени гласник РС", бр.13/96)
- Закон о туризму 2005. год.; Скупштина Републике Србије ("Службени гласник РС", бр.45/2005),
- Перспективе просторног развоја Европске Уније 2002. године,
- Програм основног наутичког пута Дунавом кроз Србију – Дунав 2005-2015; Министарство трговине, туризма и услуга, МНФ Дунав-река сарадње,
- Стратегија развоја туризма Републике Србије 1. Извештај, 2005. год; Влада Републике Србије,
- Стратешки маркетинг план са планом конкурентности, 2. Извештај, 2006. године; Влада Републике Србије,
- Пројекат Европске Агенције за реконструкцију "Србија на Дунаву" 2006. год; Европска Унија.

Сви наведени документи указују на потребу препознавања интереса свих субјеката у простору са заједништвом у решавању питања одрживог коришћења, заштите и ефикасности развоја туризма, а конкретна упоришта за имплементацију оваквих полазишта у развоју, заштити и резервацији простора за одрживи туризам налазе се у Закону о туризму, Закону о заштити животне средине, Закону о планирању и изградњи и синтетизована су кроз следећа начела у конкретном случају:

- резервација, односно заштита простора предвиђених локација марина на заштићеним природним добрима и просторима предвиђеним за заштиту,
- јасна и резолутна политика да тамо где није планирано, нема градње, без обзира на власништво земљишта,
- трајно обезбеђење јавних функција кроз партнерство јавног и приватног сектора,
- кластеринг¹ као неминовност територијално комплексног развоја,
- умрежавање јавних функција са стимулативним мерама за њихове носиоце,
- утврђивање одговорног стараоца над заштићеним / резервисаним природним / туристичким добром.

¹ Територијално груписање интереса

1.2. ПРИПРЕМА ДОКУМЕНТАЦИЈЕ ЗА ИЗГРАДЊУ ОБЈЕКТА МАРИНЕ

За изградњу објекта марина на Дунаву неопходно је, претходно, у складу са Законом о планирању и изградњи, израдити одговарајуће планове, као законски предуслов за приступање изградњи објекта.

У поступку израде **просторних планова** за општине (16 општина) које су обухватаћене Студијом, локације утврђене Студијом ће бити размотрене и предложене за садржаје наутничког туризма. **Просторни план општине доноси скупштина општине.**

За локације на којима се планира изградња ових објекта неопходно је потом израдити одговарајући **урбанистички план, за чије је доношење надлежна скупштина општине.** Садржина и процедура за доношење урбанистичких планова регулисана је Законом о планирању и изградњи ("Службени гласник РС", бр. 47/2003 и 34/2006 – у даљем тексту: Закон) и Правилником о садржини, начину израде, начину вршења стручне контроле урбанистичког плана, као и условима и начину стављања плана на јавни увид ("Службени гласник РС", број 12/2004). Врста урбанистичког плана којим ће се предметни простор разрађивати одређује се одлуком о изради урбанистичког плана, а у складу са предлогом из Програма за израду плана. Процењује се, да ће се разрада вршити израдом **планова детаљне регулације.**

Такође, у складу са чланом 5. став 2. Закона о стратешкој процени утицаја на животну средину ("Службени гласник РС", број 135/2004), **орган надлежан за припрему плана доноси одлуку о стратешкој процени утицаја плана на животну средину,** ако према критеријумима (члан 6. и Прилог бр. 1 Закона о стратешкој процени утицаја на животну средину) прописаним овим законом, утврди да постоји могућност значајних утицаја на животну средину. Чланом 9. Закона прописано је да се одлука о изради (односно о не израђивању) стратешке процене утицаја плана на животну средину доноси, по претходно прибављеном мишљењу органа надлежног за послове заштите животне средине, саставни је део одлуке о изради урбанистичког плана и објављује се у службеном гласилу.

Након доношења урбанистичког плана, на захтев заинтересованог лица, **надлежна градска, односно општинска управа издаје извод из урбанистичког плана** (члан 56. Закона), који садржи податке о урбанистичким условима за изградњу објекта и уређење простора утврђених урбанистичким планом, а садржи све услове и податке неопходне за израду идејног пројекта, а нарочито регулациону и грађевинску линију и нивелационе услове. Извод из урбанистичког плана издаје се у року од осам дана од дана подношења захтева.

За издавање одобрења за изградњу надлежни су органи општине, односно града.

Уз захтев за одобрење за изградњу објекта, инвеститор подноси (чл. 91. Закона):

- извод из урбанистичког плана, који није старији од годину дана,
- идејни пројекат потврђен од стране надлежног органа да је урађен у складу са изводом из плана,
- доказ о праву својине, односно закупа на грађевинском земљишту, односно праву својине на објекту, односно праву коришћења на неизграђеном грађевинском земљишту,
- други докази одређени урбанистичким планом.

На основу члана 3. Закона о процени утицаја на животну средину ("Службени гласник РС", број 135/2004), процена утицаја врши се и за пројекте из области саобраћаја и туризма, а чланом 18. прописано је да је **студија о процени утицаја пројекта** саставни део документације потребне за прибављање дозволе или одобрења за почетак извођења пројекта. Уредбом о утврђивању Листе пројеката за које је обавезна процена утицаја и Листе пројеката за које се може захтевати процена утицаја на животну средину ("Службени гласник РС", број

84/2005), таксативно је одређено за које пројекте је обавезна, а за које се може захтевати процена утицаја на животну средину.

Решење о одобрењу за изградњу издаје се у року од 15 дана од дана подношења уредног захтева за издавање одобрења за изградњу, а саставни део решења је идејни пројекат и извод из урбанистичког плана (чл. 94. став 2. Закона). Одобрење за изградњу престаје да важи ако се не почне са грађењем објекта, тј. извођењем радова, у року од две године од дана правоснажности одобрења (чл. 96. Закона).

Ако се пре почетка грађења изводе припремни радови (радови који претходе грађењу објекта, а односе се на грађење и постављање објекта и инсталација привременог карактера, обезбеђење простора, санирање терена и др. – чл. 113. Закона), уз пријаву за извођење припремних радова подноси се **пројекат припремних радова** и одобрење за изградњу. Пројекат припремних радова подлеже техничкој контроли.

Пре почетка грађења објекта инвеститор је дужан да **пријави почетак извођења радова** (чл. 114. Закона). Уз пријаву почетка извођења радова, између осталог, инвеститор подноси **главни пројекат** са потврдом и извештајем о **техничкој контроли.** Садржина главног пројекта дефинисана је одредбом чл. 103. Закона, а техничка контрола главног пројекта чл. 111. Закона. Уколико главни пројекат не садржи разраду детаља потребних за извођење радова, израђује се **извођачки пројекат** за потребе извођења радова (чл. 104. Закона).

Ако се у току грађења објекта није одступило од главног пројекта, инвеститор и извођач радова потврђују и оверавају на главном пројекту да је изведено стање једнако пројектованом стању (чл. 105. ст. 3 и 4. Закона). **Пројекат изведеног објекта** израђује се за потребе прибављања употребне дозволе, коришћења и одржавања објекта, а представља главни пројекат са изменама насталим у току грађења објекта, које су у сагласности са издатим одобрењем за изградњу.

Технички преглед објекта се врши по завршетку изградње објекта, или упоредо са извођењем радова, ако се по завршетку изградње објекта не би могла извршити контрола изведених радова. Технички преглед обухвата контролу усклађености изведених радова са одобрењем за изградњу и техничком документацијом на основу које се објекат градио, као и са техничким прописима и стандардима који се односе на поједине врсте радова, материјала, опреме и инсталација (чл. 121. Закона). **Техничким прегледом објекта утврђује се подобност објекта за употребу.**

1.2.1. РЕЗЕРВАЦИЈА (ЗАШТИТА) ЛОКАЦИЈЕ МАРИНЕ ДО ЊЕНОГ АКТИВИРАЊА

ИЗГРАДЊА МАРИНА НА ЗАШТИЋЕНОМ ПРИРОДНОМ ДОБРУ

Уколико одлучујући просторни критеријуми за избор локација марина укажу да већу повољност има локација која се налази на простору заштићеног природног добра, неопходно би било још једном преиспитати Акт о заштити природног добра, посебно у погледу границе обухвата природног добра и у погледу дозвољених активности у простору за који је одређен степен и режим заштите, а све у контексту потребе изградње марине као саобраћајног и туристичког објекта те, применом начела одрживог развоја донети одлуку којом се обезбеђује усклађеност интереса заштите животне средине и интереса економског развоја и развоја туризма. При томе треба имати у виду да се по закону у III степену заштите утврђује селективно и ограничено коришћење природних богатстава и контролисане интервенције и активности у простору, а које могу бити везане за наслеђене традиционалне облике привредних делатности и становања, укључујући и туристичку изградњу.

Имајући у виду да су природна добра стављена под заштиту актом надлежног органа (Скупштина Републике Србије, Влада Републике Србије, општина - зависно од значаја природног добра), то би у случају да услови заштите не дозвољавају изградњу марине, а да

други утврђени услови указују да би то било могуће, неопходно било поднети иницијативу надлежном органу за измену акта о стављању природног добра под заштиту. С обзиром да **организације за заштиту природе**, врше вредновање природних добара по прописаном поступку и критеријумима за категоризацију, то би и ово преиспитивање услова и начина заштите и могућности изградње марине вршила та организација, а евентуалне измене акта о стављању природног добра под заштиту донео би надлежни орган.

Уколико је локација марине на простору предвиђеном за заштиту, неопходно га је накнадно преиспитати кроз просторно планску документацију и, уз услове који су претходно прецизирани у Студији, ускладити намену простора уколико се покаже да је дефинисана зона од изразитог значаја за наутику, односно земљиште предвиђено за изградњу објеката од општег интереса.

Такође је могуће, на територији једне општине за локацију једне или више марина, покренути поступак по члану 8. Закона о туризму, о доношењу Акта Владе Србије за проглашење предметног макролокалитета за туристички простор.

Ово подразумева израду елабората који се подноси министарству са предлогом и образложењем. Министарство за туризам, трговину и услуге припрема Акт о проглашењу који доноси Влада Србије обавезно именујући староца на предлог општине.

Овако резервисан и заштићен простор за планирану намену мора се урбанистички разрадити ради парцелације и услова за израду урбанистичког пројекта којим инвеститор детерминише своје инвестиционе намере у складу са претходним условима.

2. ПОСЕБНИ АСПЕКТИ ИМПЛЕМЕНТАЦИЈЕ

2.1. ИМОВИНСКО ПРАВНИ АСПЕКТИ

С обзиром на постојећу ситуацију у области имовинско-правних односа у нашој земљи, значајан утицај на коначно одређење за локације марина на Дунаву, може имати својински статус земљишта намењеног изградњи ових објеката.

У том смислу препорука је да се приликом избора микролокација (у складу са позитивном законском регулативом), приоритет да локацијама које се налазе у општинској, односно државној својини.

У складу са Законом о планирању и изградњи ("Службени гласник РС", број 47/2003) **грађење је дозвољено на грађевинском земљишту, које се као такво одређује одговарајућим планом.** У зависности од локације земљишта на коме би се предвидела изградња марине, план вишег реда би могао да буде или просторни план, уколико се ради о грађевинском земљишту ван грађевинског реона (просторни план општине, просторни план подручја посебне намене..), или урбанистички план, уколико се ради о грађевинском земљишту у оквиру грађевинског реона насеља (генерални план, план општег уређења или план генералне регулације), а правила уређења и грађења на конкретној локацији могу се разрадити планом детаљне регулације или урбанистичким пројектом, у складу са Законом.

Изградња марина планом може бити одређена на "јавном грађевинском земљишту" или на "осталом грађевинском земљишту".

2.1.1. ИЗГРАДЊА НА ЈАВНОМ ГРАЂЕВИНСКОМ ЗЕМЉИШТУ

Законом је регулисано да **"јавно грађевинско земљиште"** јесте оно грађевинско земљиште на коме су **изграђени јавни објекти** од општег интереса и јавне површине и које је у државној својини, као и оно земљиште које је **планом намењено за изградњу јавних**

објеката од општег интереса и за јавне површине, за које се, уколико није у државној својини, пре привођења намени спроводи поступак по Закону о експропријацији, ради промене власништва некретнине и њеног стицања у државну својину.

Уколико се државни органи и локална самоуправа одреде да за неку од марина, због значаја њеног функционисања за државу, односно локалну самоуправу, остваре право утицаја на услове и начин пружања услуга корисницима и др., може се одредити да се за конкретну марину утврди да је то објекат од општег интереса, односно да је коришћење тог објекта од општег интереса, чиме се одређује за другачији режим грађевинског земљишта, изградње објеката и његовог коришћења.

У том случају, урбанистичким планом се утврђује да је земљиште за изградњу тог објекта јавно грађевинско земљиште, које се прибавља у државну својину у складу са Законом о експропријацији ("Службени гласник РС", број 53/95).

Законом о планирању и изградњи, регулисано је да су "Јавни објекти од општег интереса" објекти чије је коришћење, односно изградња од општег интереса, у складу са прописима о експропријацији, а Законом о експропријацији је регулисано да се општи интерес за експропријацију може утврдити ако је експропријација непокретности неопходна за изградњу објеката, између осталог, у области спорта, саобраћајне, комуналне инфраструктуре и др.

Сходно одредбама овог закона, општи интерес за експропријацију може да се утврди ако је, у складу са Законом о планирању и изградњи, донет одговарајући плански акт којим је на одређеном земљишту предвиђена изградња објеката од општег интереса, а то су планови детаљне регулације.

По прописаној процедури, општи интерес утврђује Влада Републике Србије, на предлог корисника експропријације. Након утврђеног општег интереса, корисник експропријације подноси предлог за експропријацију непокретности општинској управи на чијој се територији налази непокретност предложена за експропријацију.

У име Републике Србије, покрајине, града, односно општине предлог подноси надлежни јавни правобранилац. Даном правоснажности решења о експропријацији мења се сопственик на експропријацију непокретности.

Када се земљиште прибави у државну својину и прогласи за јавно грађевинско земљиште, питање изградње објеката може бити решено двојако:

– **Средства за финансирање објекта обезбеђује држава, односно локална самоуправа,** чиме иста постаје и власник објекта;

– **Изградња ових објеката може бити дата у концесију,** у складу са Законом о концесијама ("Службени гласник РС" број 55/2003).

Концесија може бити дата по систему: изгради-користи-предај, односно концесионар финансира изградњу комплетног објекта, користи га у складу са уговором о концесији и по истеку рока на који је дата концесија објекти се предају у својину Републике Србије.

Законом о концесијама регулисано је да предмет концесије могу бити добра у општој употреби, између осталог и изградња спортско-рекреационих објеката; изградња, одржавање и коришћење објеката туристичке инфраструктуре или њихова реконструкција, модернизација, одржавање и коришћење и др.

Концесија може бити дата на рок до 30 година. Концесиони акт доноси Влада Републике Србије. Предлог за давање концесије Влади може поднети надлежни орган аутономне покрајине, када се предмет концесије налази на територији аутономне покрајине, као и скупштина јединице локалне самоуправе на чијој територији се налази предмет концесије.

Заинтересовано лице може, овлашћеном предлагачу, поднети иницијативу за давање концесије. Концесија се даје на основу претходно спроведеног поступка јавног тендера, који се оглашава.

Законом је регулисана садржина уговора о концесији, који између осталог садржи: уговорне стране; предмет концесије са описом објеката, уређаја, постројења; рок трајања концесије; начин и рок обезбеђивања средстава за финансирање концесионе делатности; динамику улагања средстава; начин обезбеђења гаранција за извршавање концесионе обавезе; услове обављања концесионе делатности; стандарде производа и услуга; критеријуме за одређивање цена производа и услуга за крајње кориснике; Концесионој накнади; правима и обавезама у погледу предузимања мера обезбеђивања опште сигурности, заштите здравља, и заштите животне средине, као и одговорности за накнаду штете проузроковане угрожавањем опште сигурности и заштите животне средине и др.

Имајући у виду и предности и недостатке функционисања оваквих објеката када је власништво на земљишту и објектима искључиво у приватној, или искључиво у државној својини, **а и имајући у виду такође и искуства развијених европских земаља, може се рећи да више предности даје варијанта у којој су објекти у мешовитој својини (државна + приватна)**. Ове предности проистичу из могућности да обе стране, које имају различите могућности и моћи, подупиру једна другу и стварају оптималније услове за функционисање објеката, како у општем интересу, у циљу задовољавања потреба свих корисника услуга, тако и у интересу приватног капитала који има мотив да улаже капитал, идеје, труд, ангажује сву инвентивност очекујући с правом добит за уложено.

2.1.2. ИЗГРАДЊА НА ОСТАЛОМ ГРАЂЕВИНСКОМ ЗЕМЉИШТУ

Грађевинско земљиште које није одређено као јавно грађевинско земљиште је "остало грађевинско земљиште" и оно може бити у свим облицима својине.

Изградња на осталом грађевинском земљишту у приватној својини

Уколико се изградња марине планира на земљишту у приватној својини, Инвеститор мора прибавити у својину сво земљиште које је планом предвиђено као функционална целина за ту намену. Прибављањем земљишта у својину и улагањем средстава у изградњу објеката, инвеститор постаје власник земљишта и изграђених објеката.

Сходно одредбама Закона о основама својинскоправних односа ("Службени лист СФРЈ", бр.6/80 и 36/90 и "Службени лист СРЈ", број 29/96) **домаћа** физичка и правна лица могу имати неограничено право на непокретностима (осим на природним богатствима која су у државној својини).

Страна физичка и правна лица која обављају делатност у Републици могу, сходно одредбама овог закона, под условима узајамности, стицати право својине на непокретностима на територији Републике које су им неопходне за обављање те делатности. Питање да ли постоји узајамност са страном државом чији држављанин или правно лице жели да стекне непокретности у својину, решава се путем републичког органа надлежног за послове правде, а мишљење да ли је врста непокретности која се стиче уговором неопходна за обављање делатности страног физичког или правног лица даје републички орган надлежан за послове трговине.

Изградња на осталом грађевинском земљишту у државној својини

Остало неизграђено грађевинско земљиште у државној својини може се давати у закуп ради изградње, јавним надметањем или прикупљањем понуда јавним огласом. О коришћењу осталог грађевинског земљишта стара се општина, која може донети програм уређивања тог

земљишта, нарочито када је у питању изградња већих зона предвиђених регулационим планом.

И у овом случају, улагањем средстава у изградњу објеката, инвеститор постаје власник изграђених објеката.

Да би се остварио интерес општег и интерес приватног, сматрамо да је најповољније да се објекти марина граде у мешовитој својини (државна + приватна), или по систему давања концесија.

2.2. ИНСТИТУЦИОНАЛНИ АСПЕКТИ

За пловидбу Дунавом, с обзиром да је у питању међународна река, надлежан је низ, како међународних, тако и домаћих органа и организација.

2.2.1. МЕЂУНАРОДНЕ ОРГАНИЗАЦИЈЕ

Услове пловидбе и коришћења Дунава утврђују:

1. Дунавска Комисија – Будимпешта, за пловидбу – бродски саобраћај на међународном пловном путу,
2. Међународна Комисија за заштиту Дунава ICDPR – Беч,
3. Савет Европе – Стразбур,
4. WTO – Светска туристичка организација.

2.2.2. ОРГАНИ И ОРГАНИЗАЦИЈЕ РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ

Органи релевантни за реализацију активности из делокруга својих обавеза и надлежности на имплементацији Студије су:

1. Министарство пољопривреде, шумарства и водопривреде, Влада Републике Србије, надлежно за коришћење водних ресурса односно пловидбу на територији АП Војводине преко **ЈВП "Војводина воде"**. Основне делатности овог предузећа су коришћење вода, заштита вода и заштита од вода.

Глобални задаци су заштита од вода и заштита вода, уз све облике одрживог коришћења вода.

Од уласка у нашу земљу регулисање водостаја на Дунаву је у надлежности ЈВП "Војводина воде", а у делу ХС Д.Т.Д. управља се коришћењем хидролошких техника устава и преводница којима располаже каналски систем Дунав-Тиса-Дунав, ЈВП "Војводина воде" су поред регулисања водостаја надлежне и за:

- управљање хидро-мелиорационим системима каналске мреже Дунав-Тиса-Дунав и,
- уређење и одржавање насипа, обалоутврда, преводница и других објеката у систему на територији АП Војводине.

Од линије успора ХЕПС "Ђердап I", код Новог Сада, водостајем управља ЈП "Ђердап". Поред управљања нивоом вода Дунава ЈП "Ђердап" је надлежно за уређење и одржавање обалоутврда, преводница и других објеката за заштиту приобаља у зони успора.

Саставни део овог Министарства је и одељење надлежано за шумарство, односно надлежно за газдовање државним шумама приобаља, ада, ритова, форланда и др. Ову своју функцију остварују преко јавних предузећа ЈП "Србија шуме" и "Војводина шуме". У надлежности ових јавних предузећа је и рибарство на свим водама којима газдују, као и спортски риболов на Дунаву и подунавским водама.

ЈП "Војводина шуме" установљено је на основу Указа о проглашењу Закона о утврђивању одређених надлежности АП Војводине, и представља извршни орган Аутономне Покрајине са следећим надлежностима: доноси опште смернице развоја и унапређења шума на територији АПВ у складу са општим смерницама Републике, даје сагласност на посебне основе газдовања и програме газдовања приватним шумама на територији АПВ, ...

2. Министарство за капиталне инвестиције, Влада Републике Србије, надлежно је за пловни саобраћај на међународном пловном путу Дунавом кроз Србију.

Лучке капетаније Бездан, Нови Сад, Апатин, Бачка Паланка, Београд и Панчево, представљају извршне органе овога министарства за сва питања пловидбе, од регистрације пловних јединица и рекреативних пловила.

Надлежне су за:

- безбедност пловидбе – информације о условима пловидбе;
- дозволе за пловидбу;
- технички прегледи;
- регистрација пловила;
- инспекција, контрола исправности пловног пута за пловидбу;
- обавештење учесника о пловидби (променама услова пловидбе услед извођења радова на хидротехничким објектима – 8 дана пре почетка радова, одржавање такмичења, односно приредбе – 8 дана пре почетка).

Свака капетанија је надлежна у свом сектору за безбедну и сигурну пловидбу, евиденцију пловила на пловном путу, домаћих и иностраних, издаје одобрење за коришћење пловног пута у свом сектору, упознаје се са планом путовања и кретањем пловила у својим територијалним водама. Изузетак у надлежности за пловидбу представљају преводнице ХЕПС Ђердап I и II са по 5 km пловног пута узводно и низводно од преводнице што је у надлежности ЈП "Ђердап".

ЈП "Пловпут" је установа надлежна за:

- уређивање, одржавање и заштиту категорисаног пловног пута за неометан и безбедан водни саобраћај,
- сигнализацију на пловном путу,
- наплату коришћења пловног пута.

ЈП "Пловпут" је успоставио речни информациони систем – РИС, који гарантује повећану безбедност пловидбе, краћи и ефикаснији транспорт, као и друге погодности. Конкретно, то је систем размене информација између бродова, капетанија, царина, полиције, ЈП "Пловпут"-а, преводница, надлежних министарстава, лука, односно свих који учествују у превозу путника и робе.

ЈП "Пловпут" је развио и електронске навигационе карте Дунава, као један сегмент РИС-а, од Мађарске до Београда, и успоставио потпуну функционалну РИС деоницу.

3. Министарство туризма, трговине и услуга, Влада Републике Србије, надлежно је између осталог и за развој туризма у Републици, а самим тим и на Дунаву.

Једини извршни орган овог министарства у области туризма су Туристичка организација Србије, Војводине и туристичке организације општина.

Садашња фаза развоја наутике на Дунаву представља почетак савременог приступа наутичком туризму по европским стандардима, а први резултат ће бити исказан кроз формирање:

1. јединственог уређеног и опремљеног пловног пута по стандардима ЕУ за потребе рекреативне пловидбе, дуж целог тока Дунава кроз Србију односно Војводину,
2. јединственог организовања за пружање основних услуга према европским стандардима.

4. Министарство за унутрашње послове, Влада Републике Србије, надлежно је за контролу и регулисање саобраћаја на међународном пловном путу и на водотоцима уопште.

Преко станица **речне полиције** врше се оперативне функције из надлежности МУП-а, пријава боравка у сектору надлежности конкретне станице, пасошка контрола, старање о безбедности учесника у саобраћају, општој безбедности пловила, опреми учесника у пловидби. Учешће у ревизији/прегледу безбедности пловила и посаде, заједно са царинцима на граничним прелазима на реци. Такође, врши контролу граница на Дунаву.

5. Министарство финансија и економије Републике Србије, Влада Републике Србије

Управа царина као орган управе у саставу Министарства финансија, обавља послове државне управе и стручне послове који се односе на: царинење робе, царински надзор и друге послове контроле путника и промета робе приликом уласка и напуштања наших територијалних вода. Врши ревизију/преглед пловила, опште и личне опреме и транспортоване робе.

6. Министарство финансија и економије Републике Србије, Влада Републике Србије, Одељење за имовинско правне односе, надлежно је за утврђивање услова уступања на коришћење, у планираној намени, државног земљишта (уговори о закупу, уговор о концесији и др.).

7. Општине на Дунаву: Сомбор, Апатин, Оџаци, Бачка Паланка, Бач, Бачки Петровац, Беочин, Нови Сад, Сремски Карловци, Инђија, Стара Пазова, Тител, Зрењанин, Панчево, Ковин и Бела Црква, имају надлежност над земљиштима приобаља кроз доношење општинских просторних планова и урбанистичких планова насељених места којима се утврђују функције и статус земљишта. Газдовање грађевинским земљиштима врше дирекције за развој, урбанизам и изградњу конкретних општина.

8. Министарство за економске односе са иностранством, Влада Републике Србије, обавља послове државне управе који се односе на: унапређење економских односа са иностранством; политику и режим спољне трговине; страна улагања; координацију активности у области планирања, обезбеђивања и коришћења донација и других облика развојне помоћи из иностранства.

9. Министарство науке и заштите животне средине, Влада Републике Србије, Управа за заштиту животне средине, као орган управе у саставу Министарства науке и заштите животне средине, обавља послове државне управе и стручне послове који се односе на: систем заштите и одрживог коришћења природних богатстава, односно ресурса (ваздуха, вода, земљишта, минералних сировина, шума, риба, дивљих биљних и животињских врста), планова и програма истраживања у области одрживог коришћења природних богатстава, систем заштите и унапређења животне средине, утврђивање услова заштите животне средине у планирању простора и изградњи објеката, рану најаву акцидентата.

Агенција за заштиту животне средине, као орган у саставу Министарства науке и заштите животне средине, са својством правног лица, обавља стручне послове који се односе на: развој, усклађивање и вођење националног информационог система заштите животне средине (праћење стања чинилаца животне средине, катастар загађивача и др.), прикупљање и обједињавање података о животној средини, њихову обраду и израду извештаја о стању животне средине и спровођењу политике заштите животне средине.

10. Привредна комора Републике Србије, Одбор за туризам – "НАТУС" асоцијација научичке привреде Србије. Ова асоцијација окупља научичке клубове и предузетнике ангажоване у наутици, на интересној основи.

2.2.3. РАЗВОЈНЕ И ФУНКЦИОНАЛНЕ НАДЛЕЖНОСТИ

Осим капетанија, полиције и царине, на пловном путу Дунав не постоје званичне службе које би пружале адекватне услуге корисницима рекреативног пловног пута.

Наведене државне службе су оријентисане на своје, законом утврђене послове и задатке на међународном пловном путу Дунавом, оријентисане ка транспортним и путничким бродовима.

Законске обавезе за развој и функције коришћења пловног пута Дунавом кроз Србију односе се на следеће субјекте:

Развојне надлежности:

1. Република - стратегије развоја,
 - програми развоја,
 - стимулације развоја,
 - међународна сарадња на развоју,
 - концесиона политика развоја.
2. Општина - просторни планови општине,
 - урбанистички планови општине,
 - уређење и опремање грађевинског земљишта,
 - стимулација развоја на локалном нивоу,
 - међународна сарадња на нивоу локалних самоуправа и евро-региона.

Надлежности наведених државних органа регулисане су законима, подзаконским актима, статутима, прописима, правилницима, одлукама и међународним конвенцијама.

Развојне надлежности државних органа се за сада реализују на релацији дневних ангажовања њихових служби у комуникацији република, покрајина, општине, услед непостојања програмских или планских докумената на целом току Дунава кроз нашу земљу, а који би одредили конкретне правце деловања.

Функционалне надлежности:

- капетаније,
- полиција,
- царина,
- Србија воде,
- ЈВП "Војводина воде",
- ЈП "Србија шуме"/ ЈП "Војводина шуме",
- Ј.П "Ђердап",
- ЈП "Пловпут" Београд.

Рад наведених служби од значаја за коришћење пловног пута, ада и приобаља регулисан је законима, посебним прописима, правилницима и међународним конвенцијама.

Функционално надлежне службе, дирекције и јавна предузећа, свака по свом ресорном закону, својим прописима, правилницима и у складу са међународним конвенцијама обављају утврђене задатке на међународном пловном путу, уз одређени обим сарадње и ангажовања који је утврђен њиховим плановима и програмима рада. Сарадња на нивоу утврђених задатака је задовољавајућа за све послове који су у њиховој надлежности, али питања и проблеми рекреативне пловидбе нису обухваћени, с обзиром да то прописима или није регулисано или није адекватно регулисано.

Правила пловидбе Дунавом усаглашена су преко Дунавске комисије и примењују се у свим подунавским земљама, с тим што за земље чланице Европске уније важи третман као за јединствену територију једне земље.

Закон о унутрашњој пловидби у нашој земљи, усаглашен је са међународним прописима о пловидби. Прописани режими и процедуре примењиваће се до тренутка приступања наше

земље Европској Унији. Једино што се у прелазном периоду може учинити у сусрет потребама наутичара је обезбеђење детаљних информација о условима пловидбе у нашим унутрашњим водама.

Посебним правилима пловидбе регулисана су питања пловидбе у зонама преводница на Дунаву у унутрашњим водама и у самим преводницама.

Важећи Закон о унутрашњој пловидби са изменама и допунама објављен је у Службеним гласницима Савезне Републике Србије бр. 54/90; 53/93; 67/93; и 48/94. (75 чланова закона). У процедури је радна верзија Закона о унутрашњој пловидби коју је припремило Министарство саобраћаја и телекомуникације током 2002. године.

2.3. ФУНКЦИОНАЛНИ АСПЕКТИ

Значај марина за укупни развој одрживог профитабилног туризма је у беспрекорној, јединственој и константној понуди јавних функција, које репрезентују квалитет туризма целог краја.

Са друге стране, овај стандард мора бити присутан у свим marinaма истог ранга у јединственом функционалном систему мреже марина предложене овом Студијом.

У циљу утврђивања стандарда према предложеној категоризацији неопходно је јасно дефинисање јавних функција и стандарда које марине морају испунити.

Испуњеност стандарда услов је за лиценцу, без које не може бити обављена или обновљена регистрација марине од стране надлежног министарства, нити добијена радна дозвола од општине. На овај начин се не угрожава право власништва, али се ефикасно штити стандард услуга на целокупном простору пловног пута Дунавом и у приобаљу на територији АП Војводине.

Органи надлежни за инспекцијске послове, дужни су, по закону, да контролишу испуњење стандарда јавних функција, свако у свом домену.

У циљу свеобухватне понуде и услуге пловног пута за наутичаре, неопходно је успоставити низ функција од којих издвајамо следеће:

- информација о условима пловидбе на пловном путу – актуелно стање,
- информација о прихватним пунктовима у функцији рекреативне пловидбе,
- информација о туристичкој понуди приобаља и актуелним догађајима,
- презентација културно историјског наслеђа одређених локалитета и Подунавља у целисти,
- клубски простор за наутичаре у транзиту,
- шопинг центар наутичарске и спортске опреме (риболов, лов, теренски бицикли, спортска конфекција и обућа, камп опрема и сл.),
- шопинг центар прехрамбених артикала и пића – локални специјалитети,
- канцеларија за рекламације, резервације путовања, закуп веза у зимовнику, закуп веза у транзиту,
- контрола стандарда непосредних и посредних услуга на прихватним пунктовима (лиценца као средство управљања квалитетом понуде),
- комуникација са свим јавним службама (здравство, безбедност, осигурање, мењачница, банка, пошта) и сервисима,
- угоститељска понуда са забавним програмом (из краја), музика-да, бука-не, рибарница-свеже рибе,
- јединствен инфо-систем,
- јединствен безбедносни систем (НСС-наутичка служба спасавања).

Информациони систем

Формирање информационог система као јединствене функције, намеће се као неопходност на целом пловном путу Дунава кроз Србију. Он мора бити усаглашен са свим стандардима одговарајућих информационог система у Европи.

Информациони систем треба да омогући увид у понуду за наутичке туристе, као и да омогући праћење и управљање ресурсима наутичке инфраструктуре у спрези са државним институцијама.

Неопходно је да информациони систем обухвати шест целина приказаних у табели:

РЕД. БРОЈ	ЦЕЛИНЕ	ФУНКЦИЈЕ
1.	НАУТИЧКИ ПУТ	- Топологија, - Хидрологија, - Стање: актуелно стање и прогноза водостаја.
2.	ЗАКОНСКА РЕГУЛАТИВА	- Прописи, - Ознаке рекреативног пловног пута, - Ознаке комерцијалног пута.
3.	КЛИМАТСКИ УСЛОВИ	- Стање, - Стање по регионима, - Краткорочна прогноза времена, - Дугорочна прогноза времена.
4.	КОМУНИКАЦИОНИ УСЛОВИ	- Фиксна телефонија, - Мобилна телефонија, - Радио станице (фреквенције), - Интернет.
5.	МАНИФЕСТАЦИЈЕ	- Организовање локалних излета, - Обавештења о догађајима у акваторији Дунава, - Туристичка понуда.
6.	ГЕНЕРАЛНЕ ИНФОРМАЦИЈЕ	- Могућност смештаја, - Најам возила, - Најам водича, - Ресторани, - Продавнице наутичке опреме, - Продавнице прехамбрене робе, - Цене услуга у прихватним објектима рекреативне пловидбе.

2.4. ОРГАНИЗАЦИОНИ АСПЕКТИ

2.4.1. ПРЕДЛОГ УСПОСТАВЉАЊА НОВОГ ОРГАНИЗАЦИОНОГ МОДЕЛА УПРАВЉАЊА ДУНАВОМ КАО ТУРИСТИЧКИМ ДОБРОМ (ПРОСТОРОМ)

Имајући у виду изузетан значај и улогу Дунава за развој туризма у АП Војводини и Републици Србији, потребно је успоставити нови, и значају овог ресурса, примерен модел управљања, који треба да буде усаглашен са међународним стандардима и компатибилан европском систему управљања водним ресурсима у области наутичког туризма.

У складу са важећом законском регулативом, у постојећем организационом и институционалном оквиру, на међународном пловном путу реке Дунав кроз нашу земљу успостављене су одређене функције у служби наутичке пловидбе. Постојећа организациона структура у овој области приказана је следећим дијаграмом:

Шема бр. 1 Постојеће функције на Међународном пловном путу у служби наутике Дунавом.

На основу рада ових надлежних органа и организација и прикупљања информација кроз различите нивое управљања, у току је израда дигиталног информационог система о условима безбедне пловидбе на Дунаву у нашој земљи, у складу са одговарајућим решењима у земљама чланицама Европске Уније.

Евидентно је да постојећи модел управљања не може да обезбеди квалитетан амбијент и услове за развој наутичког туризма, као ни да у организационом смислу одговори свим захтевима савременог наутичког туризма.

У том смислу предлаже се да надлежни органи Републике Србије и АП Војводине приступе формирању новог организационог модела којим ће се обезбедити услови за реализацију свих потребних функција у служби наутике на овом међународном пловном путу.

Водећи се одновним циљем, а то је оптимално функционисање наутике на Дунаву у Србији, Међународни научни форум- Дунав река сарадње, израдио је предлог основног пловног пута Дунава, у коме је, између осталог, утврдио потребне јавне и опште функције у служби наутике.

Међународни научни форум, на захтев надлежног Министарства, предложио је формирање Дунавске агенције за наутику - ДАН, као могући организациони модел груписања функција наутичког туризма.

Реализација функција у систему партнерства јавног и приватног сектора представља обавезу, независно од тога да ли је његов носилац јавни или приватни сектор. Јавне функције (информативне, контроле и управне) треба да се организују и воде преко централизованих служби.

Комерцијалне функције су у домену приватног сектора, уколико постоји тржишно профитни интерес конкретних субјеката. Уколико не, обавеза јавног сектора је да организује неопходне

комерцијалне функције као што су: услуге, снабдевање и сл., до нивоа неопходног за функционисање система.

Функције Агенције би требале бити:

- сарадња са органима надлежним за пловидбу,
- сарадња са републичким и општинским органима надлежним за планирање и развој и са надлежним инспекцијама,
- сарадња са надлежним органима за припрему закона и подзаконских аката, правилника и других регулативних аката,
- сарадња са свим члановима Пословне Уније Дунав – Србија,
- сарадња са невладиним организацијама наше и суседних земаља,
- сарадња са органима подунавских земаља а посебно Хрватском и Румунијом,
- сарадња са међународним организацијама наутичке пловидбе,
- припрема развојних програма и планова,
- припрема стандарда – прописа и услова,
- издавање сагласности на регистрацији конкретне станице, по испуњењу услова са учешћем у Комисији за преглед испуњености услова,
- издавање и продужавање важности лиценци за рад на појединим функцијама/објектима који захтевају одговарајуће стандарде од значаја за реноме пловног пута,
- промоцију конкретних развојних програма и маркетиншке активности према тржишту капитала,
- генералну промоцију рекретивног пловног пута,
- учешће у организовању спортских, културних, еколошких и других манифестација,
- учешће у билатералним и мултилатералним развојним пројектима у оквиру прекограничне сарадње подунавских земаља за притоке Дунава у Средњем подунављу,
- остали послови од значаја за развој и унапређење рекреативне пловидбе на Дунаву,
- управљање радом центара и станица на пловном путу,
- контрола функционисања система рекреативне пловидбе са перманентном провером примена стандарда и напређењем режима лиценци свих појединачних учесника у пословима, на бази актуелних прописа и допунских стандарда за које се залаже Пословна Унија Дунав-Србије,
- издавање "Билтена" Агенције,

Такође, предлаже се и формирање одређеног броја **база** (репрезентативних тачака на Дунаву – Барачка, Нови Сад, Београд, Кладово,...) и **станица** (мањи информативни центри), као система организовања функција на Дунаву, које би представљале центре за пружање додатних услуга, и које би могле функционисати као комплементарни садржаји марилама.

Агенција би, такође, вршила и супервизију са субординацијом функција центара између база, чиме се остварује умреженост целог тока Дунава кроз Србију са директним увидом у ажурно стање пружања услуга свих ангажованих субјеката.

Базе наутичке пловидбе имале би следеће функције (деталне функције приказане у Прилогу 1): пружање информација о стању на пловном путу и стању у приобаљу, затим пружање услуга наутичарима (посредних и непосредних), субординација и интерна туристичка контрола. Такође, базе би имале развојну функцију и функцију управљања рекреативним пловним водама / рекреативним пловним путем, као и управљање инфо-шопинг-развојним-центрима I реда, као што је приказано на шеми:

Шема бр. 2. Потребне функције на Међународном пловном путу у служби наутике Дунавом

Станице су предвиђене као мањи информациони центри који би пружали следеће услуге (деталније дато у Прилогу 1): краће информације о пловном путу и приобаљу, и неке основне услуге наутичарима (посредне и непосредне).

У приложеним шемама организовања односно умрежавања свих нивоа актера у пружању услуга учесницима рекреативне пловидбе дати су и унутрашњи хијерархијски односи у систему, везе са надлежним органима за пловидбу међународним пловним путем, преко Капетанија (полиција, царина) као и простор за развој система на нове локалитете Дунава (Прилог 1).

2.4.2. ПРЕДЛОГ ОРГАНИЗОВАЊА ОСТАЛИХ СУБЈЕКТА ОД ЗНАЧАЈА ЗА РЕАЛИЗАЦИЈУ И КОРИШЋЕЊЕ МРЕЖЕ МАРИНА

За рекреативну пловидбу од прворазредног значаја су поуздане информације од којих зависи безбедност пловидбе и које морају бити централизовано креиране и контролисане.

Такође је стандард услуга учесницима у рекреативној пловидби на целом пловном путу кроз наше воде и приобаље, услов без кога нема организоване понуде у домену рекреативне пловидбе, нити афирмације на Европском и Светском тржишту наутике.

Да би се могло управљати информацијама и услугама на рекреативном пловном путу нужно је формирати јединствену мрежу свих локалитета, објеката, институција, субјеката заинтересованих за развој рекреативне пловидбе, као међународног бизниса.

Мрежу треба да чине сви прихватни пунктови који испуне услове за одговарајући ниво прихвата рекреативних пловила према стандардима који се утврђују законом и које ће унапређивати кроз измене и допуне закона и других регулативних аката.

Обезбеђивањем ваљаних међусобних комуникација (пренос информација, размена искустава, постизање потребних стандарда услуга, комуникација са званичним органима међународног пловног пута, као и са другим органима општина, републике и покрајине надлежним за саобраћај, туризам, екологију, развој и инвестиције), потребно је установити такав организациони систем који ће бити ефикасан и заснован на пословном интересу предузетника, клубова и других субјеката непосредно ангажованих на пружању услуга учесницима рекреативне пловидбе, уз обавезно квалитетно извршење јавних функција.

У групи корисника овог информационог и организационог система издвајају се следеће групе корисника:

1. **Власници малих бродова**, који представљају националну базу рекреативне пловидбе, односно корисници наутичких путева и објеката на њима.

Потребно је на принципима које је установило Европско удружење власника малих бродова (EBA – European Boating Association), организовати и код нас такво удружење које ће бити значајан субјект у реализацији наутичких развојних програма (Прилог 2).

2. **Систем спортских организација** као што су наутички клубови: једриличарски, веслачки, кајакашки, ронилачки и други клубови организовани у своје струковне савезе.

Ове организације имају своје локације, објекте, чамце и другу опрему и кадрове који треба да буду професионална окосница будућих активности на наутичком пловном путу. Едукација почетника у воденим спортовима и организовање разних спортских, забавних и других манифестација на води треба да буду програм омасовљавања и маркетиншких активности, а спортске активности кроз тренинге и такмичења треба да буду надоградња успешности и популаризације водених спортова и активности везаних за просторе марина.

Процењује се да би систем организовања требао да буде базиран на уговорном односу свих субјеката – пословно заинтересованих и квалификованих, односно одговорних за обављање значајних послова и задатака на међународном коридору кога представља Дунав са приобаљем. У нашој земљи најприкладнији, законом предвиђени, уговорни систем организовања представља формирање Пословне Уније.

Ради ефикасности у раду Пословне Уније и решавања конкретних питања из својих надлежности, односно послова, предлаже се формирање дводоме скупштине и то:

- Дом Подунавских општина - јединице локалне управе надлежне за приобаље и акваторије,
- Дом Корисника Дунавског туристичког добра, власника прихватних пунктова и других објеката у функцији рекретивне пловидбе (предузетници, клубови, предузећа и сл.).

Питања која ће решавати Домови Скупштине Пословне Уније биће тематски груписана, тако да ће надлежни Дом моћи да дефинише предлог решења са којим ће изаћи на усаглашавање у пленуму.

Поред предложеног, могући су и други организациони модалитети, о чему ће финалну одлуку донети сви учесници и заинтересовани субјекти.

ПРИЛОГ 1

Функције база наутичке пловидбе:

1. Информације

Информације о пловном путу

- стање пловног пута
 - метео услови: видљивост/лед/ветар;
 - водостање: висок/низак – упозорења;
 - дигитални инфосистем о условима безбедне пловидбе;
- услови пловидбе
 - прописи, процедуре (полиција, капетанија, царина);
 - режими (ограничења, забране);
- прихватни пунктови
 - позиције на пловном путу;
 - категорија пункта;
 - пумпе за гориво, воду;
 - снабдевачки пунктови;
 - сервиси и сл.;

Информације о приобаљу

- о туристичкој понуди (спортској, забавној, културолошкој);
- о актуелним манифестацијама (спортским, забавним, културним);
- наутичке карте, проспекти, сувенири, разгледнице, домаћа и ино-штампа

2. Услуге наутичарима

- **посредне**
 - резервације везова, лежаја, карата у јавном превозу, улазница за манифестације;
 - риболовне дозволе и ловачки аранжмани, најам опреме (опште);
 - комуникација са јавним службама – посредовање (безбедност, здравство, осигурање, сервиси у вези пловила);
 - банкомат, мењачница;
 - контакт са амбасадама и конзулатима;
- **непосредне**
 - рент-а-кар/боат/чун/вело/А.Т.Ц. возила/коњи за јахање;
 - наутичка служба спашавања;
 - едукација – наутика, водени спортови, параглајдер (за све прихватне пунктове на пловном путу).

3. Субординација и интерна туристичка контрола

- контрола стандарда услуга и производа
 - радна дозвола на бази лиценце;
 - управљање квалитетом понуде;
 - бука у и око угоститељских објеката;
- рекламације
 - приговори;
 - предлози;
- интервенције
 - санкције за прекршиоце стандарда услуга;
 - комуникација са званичним органима на пловном путу.

4. Развој

- студије/програми
- просторни и урбанистички планови;
- пројекти;
- инвестиције
- менаџмент;
- маркетинг;
- реализација.

5. Управљање рекреативним водама/рекреативним пловним путем

- законски статус – режими пловидбе, коришћења и управљања;
 - безбедност пловидбе;
 - категоризација рекреативних пловних путева;
 - уређење, одржавање, заштита;
 - организовање коришћења;
 - рекреативна пловидба;
 - спорт, рекреација, разонода;
 - иницирање/организовање спортских и забавних манифестација, такмичења и сл.
- **берза развојних програма**
 - развојни програми;
 - услови инвестирања;
 - посредовање;
 - иницирање и организовање презентација продајних изложби, сајмова, наутичких такмичења, регата и сл.
 - посредне и непосредне;

6. Управљање инфо-шопинг-развојним-центрима I реда

- **инфо-центар**
 - опште информације и услуге;
 - о плов путу и о приобаљу;
 - посредне и непосредне
- **шопинг-центар**
 - наутички објекти и опрема;
 - опрема за лов и риболов;
 - спортска и камп опрема.

Функције станица наутичке пловидбе

1. Информације

Информације о пловном путу

- стање пловног пута;
 - метео услови/видљивост/лед;
 - водостање/висок/низак – упозорења!
 - дигитални инфосистем о условима безбедне пловидбе;
- услови пловидбе
 - прописи, процедуре (полиција, капетанија, царина);
 - режими (ограничења, забране);

Шема бр. 3 Потребне функције на Међународном пловном путу у служби наутике - Станице

- прихватни пунктови
 - позиције на пловном путу;
 - категорија пункта;
 - пумпе за гориво, воду;
 - снабдевачки пунктови;
 - сервиси и сл.;

Информације о приобаљу

- туристичкој понуди (спортској, забавној, културној);
- актуелним манифестацијама (спортским, забавним, културним);
- наутичке карте, проспекти сувенири, разгледнице, домаћа и ино-штампа

2. Услуге наутичарима (станица)

- **посредне**
 - резервације везова, лежаја, карата у јавном превозу, улазница за манифестације;
 - риболовне дозволе и ловачки аранжмани, најам опреме (опште);
 - комуникација са јавним службама – посредовање (безбедност, здравство, осигурање, сервиси у вези пловила);
 - банкомат, мењачница;
 - контакт са амбасадама и конзулатима;

- **непосредне**
 - рент-а-цар/боат/чун/вело/А.Т.В. возила/коњи за јахање;
 - наутичка служба спашавања;
 - едукација – наутика, водени спортови, параглајдер (за све прохватне пунктове на пловном путу

Шема 4: Потребне функције на Међународном пловном путу у служби наутике - Базе

ПРИЛОГ 2

Европско удружење власника малих бродова је основано 1982. године у циљу унапређења међусобне сарадње националних организација власника малих бродова, као и њихове заједничке сарадње са Европском Унијом.

Поједине земље имају углавном једну, али могу имати и две-три организације које су чланице ЕБА. Ове организације учествују у раду Скупштине, које се одржавају два пута годишње. Сваке четврте године бира се нови председник и секретаријат. Постоје три комитета, за животну средину, за техничка питања и за управљање.

Чланице ЕБА према уплаћеној чланарини у 2005. години су (према абecedном распореду):

земља	назив организације
Аустрија	Osterreichischer Segelverband
Чешка Република	Chech Offshore Yachting association
Данска	Danmarks Fritidssejler Union
Данска	Dansk Sejlunion
Финска	Finnish Boatina Association
Француска	Federation Francaise de Voile
Француска	Professional Yachtsmens Association
Француска	The Barge Association
Холандија	Koninklijk Nederlands Motorboot Club
Холандија	Koninklijk Nederlands Watersport Verbond
Ирска	Irish Yachting Association
Исланд	Iceland Yachting Association
Италија	Federazione Italiana Vela
Луксембург	Federation Luxemborug de Voile
Луксембург	Motoryacht Club du Luxembourg
Монако	Yacht club de Monaco
Немачка	Deutscher Motoryachtverband
Немачка	Deutscher Segler-Verband
Норвешка	Kongelig Norska Baatforbund
Пољска	Poski Zwiazek Zeglarski
Португал	Associação dos Utentes da Náutica de Recreio
Румунија	Yacht Club Regal Roman
Шведска	Svenska Båtunionen
Швајцарска	Cruising Club of Seitzerland
Турска	Turkish Chamber of Shipping
Уједињено Краљевство	British Water Ski Federation
Уједињено Краљевство	Royal Yachting Associaton
Уједињено Краљевство	The Inland Waterways Association

Посматрачи су:

Из САД: National Boating Federation, као и следеће међународне организације:

Међународна туристичка алијанса (Alliance Int. De Tourism, AIT/ANWB)
Привредна групација за туристичке луке у ЕУ (European Union Recreational MarineIndustrz Group).

На 15. међународној конференцији “Дунав – река сарадње” представник ЕБА, Капетан Пер Брун предложио је да се и у нашој земљи оснује удружење власника малих бродова, које би се касније могло придружити овој европској асоцијацији.

Једна од значајних активности овога удружења у нашим условима може бити рентирање малих бродова приватних власника преко служби удружења, у комерцијалне сврхе.

ПРИЛОГ 3

КОНСТАТАЦИЈЕ И ПРИНЦИПИ ПРОЈЕКТА «СРБИЈА НА ДУНАВУ, САВИ, ТИСИ, МОРАВИ»

SRBIJA NA DUNAVU
i Savi, Tisi, Moravi...

Socio ekonomski razvoj i kreiranje radnih mesta kroz razvoj turizma

Svi znamo mogućnosti !

- Kulturni turizam
- Vikend gradovi
- Biznisi & MICE
- Zdravstveni turizam
- Parkovi prirode
- Nacionalni parkovi
- Nautički turizam
- Manifestacije
- Planine i jezera
- Seoski turizam
- Specijalni interesi
- i mnoge druge

Gde je onda problem?

Uslovi za izgradnju klastera – interesnih grupa

- Prirodni i/ili kulturni resursi
- Načini njihove zaštite ili upotrebe
- Promišljene odluke uključenih aktera
- Različite međusobno povezane institucije u oblasti turizma:

Smeštaj * Katering * Zabava * Atraksije * Usluge * Delatnosti * Usluge
* Obrazovne institucije * Istraživački centri * Trgovacke asocijacije *
Vladine institucije, itd, itd, itd.

Neophodna institucionalna podrška za stvaranje klastera - grupe

- Jačanje baze za stvaranje grupe
- Jašanje veza izmedju članova grupe
- Obezbedenje održivog razvoja turizma
- Balans izmedju eksploatacije i zaštite
- Finansijska stimulacija

(Ovo je jedan subjektivan pogled naklonjenog posmatrača)

- Stara infrastruktura & supra-struktura
- Manjak fondova za obnovu i nove investicije – u i izvan zemlje
- Ključna tržišta još uvek neodlučna da dodju (ponovo)
- Spori pregovarački procesi sa EU i ostalim međunarodnim organizacijama
- Malo stimulacija za kreiranje radnih mesta i biznisa
- Podcenjen potencijal Dunava

Nije lako započeti “mali biznis”

- Jos nedovoljno razvijemo SME (“mala i srednja preduzeća”) prijateljsko biznis okruženje
- Neophodno mnogo administrativnih koraka
- Nema “One-stop Shop” rešenja za (brzo) započinjanje biznisa
- (Micro-) zajmove je teško dobiti za započinjanje nove delatnosti
- Nedovoljno “business start up” edukativnih programa

Klusterima i grupama rukovode članovi grupe

- Kolektivno donošenje odluka
- Ali neophodno profesionalno rukovodjenje
- Kolektivne akcije neophodne za:
 - Ciljni menadžment
 - Ciljni marketing
 - Lobiranje...

...ali se podržavaju Javna - privatna partnerstva PPP !

Elementi klastera - grupe

Politika turizma i legislativa

Izgradnja: Hrana i piće, Snabdevači, Industrijska struktura, Saradnja, Rivalstvo, Peer-presure, Praćenje, Ciljni marketing, Ciljno upravljanje

Elementi klastera

Transport, Software/IT, Marketing agencije, Arhitekti, Obrazovne institucije, Industrije podrške, Zainteresovani klijenti, Klijenti više klase “Visoko društvo”, Internacionalne konferencije, Poslovni seminari

Uz još organizacionih problema...

- Previše “solo” nastupa i akcija lokalnih uprava i individualnih biznisa
- Nedovoljno timskog rada dunavskih gradova
- Zakon o turizmu i turističke organizacije funkcionišu na nacionalnom nivou, ali:
 - nema sub-nacionalnih turističkih organizacija
 - malo je sektorske saradnje
 - malo se primenjuju “best practise” metodi

Best practice: Klustering (Grupisanje interesa)

- Kritična masa neobičnih uporednih uspeha u određenoj oblasti na jednom nestu
- Geografska koncentracija međusobno povezanih kompanija i institucija

“Snabdevači specijalnim robama, provajderi posebne infrastrukture, klijenti, srodne industrije, vladine i druge institucije kakve su univerziteti, such as universities, “think thanks”, obrazovne institucije, trgovacke asocijacije, itd.” (Porter, 1998)

Makro nivo uslova za organizovanje klastera

- Nacionalna turistička politika
- Obezbedenje prijateljskog biznis okruženja
- Uskladjeno zakonodavstvo
- Pouzdano sudstvo
- Uskladjivanje nivoa obrazovanja i veština
- Razvijanje institucija za podršku
- Unapredjenje infrastukture

Srednji nivo uslova za organizovanje klastera

- Subnacionalna (regionalna) turistička politika
- Stimulisanje PPP
- Ciljni marketing i upravljanje
- Održavanje infrastrukture
- Investiranje u prednosti specifičnih klastera
- Razvoj na iskustvu postojećih klastera
- Stimulisanje saradnje izmedju članova

Micro nivo uslova za organizovanje klastera

- Poslovne odluke
- Izbor lokacije
- Lokalno angažovanje
- Kolektivni rad na ciljevima, upravljanju i reklamama
- Težnja da se bude najbolji u kasteru

**Sušтина интересних група је бољи квалитет,
као и туризма!**

"Danube-Serbia" Project
An EU funded project managed by the European Agency for Reconstruction

Nekoliko reči o marketingu

- U turizmu jedino vredi **PRILAGODITI SE SE TRAZNJI = TRŽIŠTU**
- Šta naši klijenti žele?
Kakve destinacije biraju?
Kakvo su letovanje rezervisali?
Ko donosi odluke o putovanju i šta on/ona bira (napr. Deca i njihove majke)?
- Skloni smo da se **ORJENTIŠEMO NA PONUDU = DESTINACIJU**

"Danube-Serbia" Project
An EU funded project managed by the European Agency for Reconstruction

Gde je glavno tržište za srpski rečni sliv?

- Da se ne zaboravi: možemo samo da prodamo
 - ono što volimo,
 - na šta smo ponosni,
 - ono što bi podelili sa prijateljima
- Zato je glavna ciljna grupa
 - Srbi kojima se ovde dopada
 - Posetioci iz susednih zemalja
 - Turisti iz inostranstva

"Danube-Serbia" Project
An EU funded project managed by the European Agency for Reconstruction

Turistički klaster – grupa za Dunav ili delove sliva, Savu, Tisu, Moravu...

Sailing in Belgrade, Partnership in PaPa, Apples in melted sugar and orthodox motives on handicraft in Veliko Gradište annual fair

"Danube-Serbia" Project
An EU funded project managed by the European Agency for Reconstruction

Dunavska krstarenja kao najava

- Dunavski brodovi su dobrodošli iako je prihod relativno mali
- Dobar način da se epokaže koliko su lepi Srbija i Beograd
- Odlična pozivnica da se dodje opet, ostane duže,
- vidi još nešto od zemlje...

...i potroši više novca !

"Danube-Serbia" Project
An EU funded project managed by the European Agency for Reconstruction

....inovacije uz Savu i Dunav

Postoji puno odličnih ideja i privlačnih događanja koje treba pretvoriti u odlične turističke proizvode, kao

"Danube-Serbia" Project
An EU funded project managed by the European Agency for Reconstruction

ПРИЛОГ 4**ИЗВОД ИЗ СТРАТЕГИЈЕ РАЗВОЈА ТУРИЗМА У СРБИЈИ, I ФАЗНИ ИЗВЕШТАЈ****16. ПРЕДУСЛОВИ ЗА ЕФИКАСНУ ПОЛИТИКУ РАЗВОЈА ТУРИЗМА СРБИЈЕ****16.1. Однос стратегије и политике туризма**

Уводно, у образложењу оквира за израду оперативне стратегије туризма Србије, наглашена су следећа полазишта:

- Србија је на историјској прекретници јер пролази завршне транзиционе реформе. Догађају се фундаменталне промене у туризму у којем Србија жели узети свој део колача, с обзиром да је досад туризам био мало искориштени потенцијал за њен привредни раст.
- Србија данас има само компаративне, а не конкурентске предности у туризму, а није ни стратешки позиционирана на светском туристичком тржишту.
- Србија мора битно подићи атрактивност својих туристичких производа. Отуда се смисао туристичке политике Србије своди на изградњу конкурентности њених туристичких кластера.

У том смислу, ова се оперативна стратегија, пре свега, мора схватити као одговор на интерне слабости и снаге, те екстерне шансе и опасности туризма Србије, у функцији изградње конкурентске предности њених туристичких кластера. Ова се оперативна стратегија може и треба схватити и као дефиниција конкурентског простора пословног сектора у српском туризму.

Надаље, ова се оперативна стратегија може схватити и као мултидимензионални концепт који обухвата активности укључених актера на начин њихова уједињавања на јасном путу и са јасном сврхом да би се потребне промене и извеле. У целини, дакле, реч је о процесу извођења кохерентних, интегративних и уједињавајућих корака на промени садашњег у жељено стање.

Изведена SWOT анализа упутила је на 72 подручја интерних слабости, где је одмах потребно започети са процесима брзих промена. Истовремено, анализа је указала и на 39 снага српског туризма, које такође траже одређене активности у циљу њиховог одржавања на постојећем нивоу, односно даљњем унапређењу. У зависности од брзине и ефикасности промена на ова два подручја стратешког деловања, произаћи ће и успех у коришћењу прилика и минимизирању утицаја опасности.

Детаљна операционализација стратегије у форми задатака, пројеката и активности, биће предмет нашег следећег извештаја, повезаног с формулисањем планова конкурентности, инвестиција и маркетинга српског туризма. Стога ћемо у овом извештају навести само неке од кључних задатака и пројеката што следе, с намером да упозоримо на потребу обезбеђења политичког оквира и полуга за примену.

За разлику од стратегија и с њима повезаних задатака, туристичка се политика уобичајено дефинише као:

"скуп регулативе, правила, упутстава, директива и развојно-промотивних задатака и активности као оквира за колективне и индивидуалне одлуке које директно утичу на развој туризма и дневне активности актера."

Сврха је, дакле, туристичке политике да створи окружење које пружа максимум користи за све укључене "стакхолдере", односно да минимизира негативне утицаје у процесима и активностима стварања високовредног искуства за посетиоце.

У пракси је чест случај неразумевања важности туристичке политике као фактора обезбеђења успеха туристичких дестинација. Пре свега, туристичка политика мора у првом кораку обезбедити јасну слику где једна дестинација уопште иде, посебно на дуги рок. Паралелно, она мора обезбедити климу и услове сарадње укључених "стакхолдера". Та се, пак, мисија туристичке политике своди на следеће кључне функције:

- а) обезбеђење правила игре и услова које оператори у сектору туризма морају испуњавати (закони и уредбе);
 - б) обезбеђење контроле прихватљивог понашања у реализацији активности (инспекције);
 - ц) обезбеђење заједничких директива и/или упутстава (правилници, норме и сл.) за све, или, већину актера у туризму;
 - д) управљање процесима успостављања консензуса око посебних визија, стратегија и циљева развоја за поједине кластере/дестинације/производе;
 - е) обезбеђење оквира за јавно/приватне расправе о улози туризма у националној економији и друштву;
 - ф) обезбеђење ефикасног "интерфејса-а" са свим другим секторима економије и друштва;
 - г) дневни утицај на националне маркетинг активности, организацију великих догађаја, управљање кључним атракцијама и програмима пријема гостију и сл.
- Туристичка политика на националном нивоу има снагу коју обично има цео туристички сектор. Она је, по правилу, део разних политика које директно или индиректно утичу на туризам. У начелу, постоји више утицаја из других сектора на атрактивност, конкурентност и одрживост туризма, него што је то случај унутар самог оквира туристичке политике пер се. У том контексту, данашња је туристичка политика Србије ограничена у свом домету, јер објективно покрива само унутрашње регулисање сектора који још увек нема ни снагу, нити интернационалну конкурентност, а које тек треба да се створе. Данашње српске туристичке дестинације/кластери и национална туристичка политика су у вакуму, пре свега због чињенице да туристичка политика Србије нема данас потребне полуге утицаја на развој, раст и изградњу конкурентности у туризму. Ако жели градити интернационалну конкурентност у туризму, Србија мора да прихвати чињеницу да се и сама пословна мисија националне туристичке политике мора подредити том циљу најмање до тренутка успоставе зреле фазе развоја. Постоји, дакле, директна међузависност између стратегија за стварање конкурентног туристичког сектора и тренутног капацитета туристичке политике Србије. Пре него отворимо сложено питање изградње ефикасне туристичке политике Србије, у наставку ћемо навести само неке задатке/пројекте које логично произлазе из спроведене SWOT анализе по појединим подручјима туристичког система Србије:

Инфраструктура и саобраћај

- укључити интересе и приоритете туризма на све нивое планирања и финансирања Владе на подручју велике инфраструктуре;
- посебним фондовима (или другим облицима финансирања) обезбедити финансирање комуналне и туристичке инфраструктуре у наслеђеним туристичким дестинацијама како би се подстакле нове инвестиције у туризам;
- обезбедити финансирање за прибављање иновативних решења у информационам и комуникационим технологијама;
- обезбедити приступ тзв. "low-цост" авиопревозницима;
- створити или рехабилитовати властиту авио цхартер компанију;
- створити или пронаћи иностраног оператора за речни цруисинг бизнис;
- поставити целовити систем туристичке сигнализације;
- олакшати царинске и полицијске формалности и контролу; и
- обезбедити базичну инфраструктуру за потребе програма српских догађања (евентс).

Туристички производ Србије

- у средњерочном периоду израдити мастер планове и планове регулације за све туристичке дестинације и туристички атрактивне просторе;
- значајно проширити количину заштићених подручја у разним режимима, с циљем достизања заштите од 15% до 20% укупне територије Србије;

- уз ослонац на мали и средњи бизнис, оспособити најмање три до четири јака домаћа играча, од којих једног у агенцијском иницијативном бизнису;
- обезбедити стандарде интернационалног квалитета у хотелској индустрији;
- кроз циљану приватизацију преостале имовине у хотелијерству, настојати анимирати неколико већих инвеститора у туристичку индустрију;
- посебно стимулисати интернационалне брандове за улазак у Србију;
- обликовање српског руралног, бањског и планинског туристичког производа обавезно извести централно и под јединственом визијом;
- обликовање и увођење у функцију "Пројекта Дунав" извести посредством посебне развојне агенције, у форми акционарског друштва Владе Србије и АП Војводине;
- изгадити додатне артифицијелне атракције и тематске паркове, а посебно уредити неколико атрактивних панорамских итинерера у најатрактивнијим деловима Југозападне и Југоисточне Србије; и
- извести план опремања услужним садржајима свих значајнијих туристичких атракција Србије.

Људски ресурси и тржиште рада

- извести план интерног маркетинга туризма унутар српске јавности;
- припремити и извести професионални и свеобухватни српски "хоспиталити" програм;
- реформулисати систем образовања за туристичку и хотелску струку према интернационалним стандардима;
- равномерно покрити целу Србију системом средњих струковних школа за угоститељство и хотелијерство;
- оспособити Србију новим профилима занимања у туризму; и
- реформисати систем запошљавања и радних односа у туризму.

Умрежавање с другим секторима

- развити и успоставити посебан систем управљања простором у туризму Србије;
- развити и применити културну стратегију туризма Србије;
- укључити робне марке српских агропроизвода и формирати систем туристичких "схопова";
- унапредити институционалну сарадњу са свим јавним, као и невладиним удружењима повезаним с туризмом; и
- ускладити целовито регулисање трговине и других јавних служби, с обзиром на интересе и приоритете туристички активних дестинација.

Систем Националног туристичког маркетинга

- дефинисати српски туристички бренд;
- извести интернационалну рекламну кампању српског туризма;
- формулисати стратешки маркетинг план и нову хијерархијску организацију унутар ТО Србије и подручних ТО;
- успоставити целовити систем управљања маркетингом туристичких микродестинација;
- успоставити српски туристички маркетинг и боокинг систем на интернету; и
- дефинисати јасне пословне мисије и извршити професионализацију рада туристичких организација.

Организација, управљање и подстицање развоја туризма

- успоставити и комуницирати јединствену националну визију туризма;
- успоставити реалне локалне и регионалне визије, концепте и програме развоја туризма;
- успоставити јединствену туристичку статистику, као и систем праћења утицаја туризма на националну економију (сателитски биланс);
- формирати националну развојну полуку туризма у форми Националне развојне Агенције за туризам;
- обезбедити целовити систем подстицаја за инвестиције у туризам и то на јединствен начин за домаће и иностране инвеститоре;
- успоставити јединствени и целовити систем контроле квалитета у туризму;
- преосталу приватизацију извести уз већи нагласак на развој, а мање на приходе централног буџета;
- извести потребну ревизију постојеће, те обликовати нову регулативу туризма Србије (на бази европских стандарда).

Реализација наведених и бројних других активности и задатака који ће се детаљно разрадити у плановима конкурентности, инвестиција и маркетинга, заправо јесу испорука визије, стратешког позиционирања и развојне стратегије од стране Националне туристичке политике. Потенцира се, дакле, питање посвећености у изградњи потребног капацитета туристичке политике Србије. Једино се на тај начин може да крене у реализацију претходно дефинисаних и амбициозно постављених развојних циљева.

У том контексту, одмах се намећу три кључна питања, тј:

- а) успостављање развојне полуге туризма Србије,
- б) питање конкурентског управљања, односно
- в) питање водства

16.2. Успостављање ефикасне полуге за развој туризма

Иако туристичка политика све донедавно није сматрана важном, она данас представља полазну тачку мисаоног процеса у туризму. Она је, наиме, фокусирана на смер развоја туризма на свим нивоима, односно, она мора да креира дугорочну развојну перспективу. Традиционалне државне политике према туризму су нестале. Владе појединих земаља или подржавају већ изграђени конкурентски оквир за понашање актера у туристичком процесу (нпр. Аустрија или Швајцарска), или се активно и предузетнички укључују у изградњу конкурентског окружења за туризам (Грчка и Турска на почетку свог туристичког успона, а Египат још и данас).

Државне су политике, надаље, схватиле да се туристичка конкурентност ствара на нивоу кластера и производа, а не на националном нивоу. У том смислу, Владе треба да подржавају изградњу конкурентности кластера различитим инфраструктурним улагањима, с обзиром да се данас више не говори о туристички конкурентним државама, него о државама с више или мање конкурентним туристичким кластерима/дестинацијама/производима.

Извршена кластеризација туризма Србије изведена је управо на бази јаке потребе Србије да индивидуални кластери/дестинације/производи сами дизајнирају властито позиционирање на начин да конкуришу на бази властитих предности. На тај ће се начин најуспешније диференцирати и супротставити конкуренцији.

Кључне конкурентске стратегије портфолиа туристичких производа према кластерима, постављене су управо с циљем и на начин да се отвори пут за изградњу њихове међународне конкурентности. То практично значи да српски туристички кластери треба да раде исто, боље или другачије од конкурената. У суштини, смисао је конкурентских активности да српски туристички кластери продају искуства која у њима могу да се доживе уз најмање могуће напоре за госте ("валуе фор ефорт").

Конкурентске активности кластера, њихова оперативна ефикасност, односно дијамант конкурентности који их стимулише, представљају три полуге које детерминишу концепт

конкурентности. Они се могу успешно развити само уз међусобну интеракцију и партнерство приватног и јавног сектора. То партнерство мора, с друге стране, да буде базирано на обостраним интересима и максимално транспарентно. Нико, наима, не може подићи конкурентност кластера уместо актера који у њему делују. Државне власти у Србији само још приватизацијом могу да делују на структуру приватних актера у кластеру, али кад су они једном ту, само они могу да преузму одговорност за изградњу конкурентности. Кроз кооперацију и партнерство између актера јавног и приватног сектора у кластерима, а који онда разматрају опције, постижу договоре, те "стављају на сто" своје интелектуалне, техничке и финансијске ресурсе, једино може да се на ефикасан начин утиче на дугорочну конкурентност кластера.

Националне власти могу ефективно да допринесу овом комплексном процесу у највећој мери кроз унапређење националног дијаманта конкурентности, тј. стварањем транспарентних и стимулативних услова унутар српских туристичких кластера. То важи у истој мери за домаће и стране предузетнике, без обзира да ли је реч о инфраструктури, доброј регулативи или систему стимулација. Само у оним случајевима кад је ниво софистикације тржишта низак, кад је мала продуктивност фактора, када нема дугорочних финансијских извора и, наравно, када јавни и приватни акери у кластеру немају довољно снаге за равонј узлет, Владе земаља, посредством специјализованих агенција, директно улазе у припрему инвестиционих пројеката за тржиште, или, привремено и саме делују као предузетници у интересу што бржег развоја туризма¹.

Спровођењем радионица с туристичком индустријом и посебно интервјуисањем великог броја актера у српском туризму, јасно је идентификована потреба за успостављањем јаке националне полуге која би имала персудан утицај на раст конкурентности српских туристичких кластера. То не доводи у питање уобичајено деловање државе на побољшању националног дијаманта конкурентности. Најважнији разлози за то су следећи:

- Србија је задржала мрежу кључних јавних институција у туризму, коју треба активирати на новој развојној визији те, на основу тога, редифинисати њихове пословне мисије;
- Србија има развијено тржиште интернационално образованог кадра, посебно у Београду и другим већим градовима;
- У Србији је потенцијал туризма већ препознат од стране домаћих предузетника, за које треба створити прихватљиве услове привређивања и којима треба обезбедити сигурност и транспарентност пројеката, посебно нових²;
- Србија нема великих играча у туризму који би могли преузети одговорност за развој производа у већем обиму и који би, снагом свог интернационалног профила, могли представљати јаки локални "бенцхмарк" за оперативне стандарде пословања;
- Србија, за сада, осим одређеног броја београдских хотела и, евентуално, марина на Дунаву, не може да рачуна на велике иностране инвеститоре јер још увек нема развијено тржиште у унутрашњости земље, односно, јер још увек нема системски приређених пројеката за интернационално тржиште;
- Србија има наслеђене производе које је могуће и потребно брзо рехабилитовати и комерцијализовати властитим снагама;
- Србија има значајне потенцијале за нови развој, а нарочито Дунав, Бање и Планине. То изискује интелигентан системски приступ осмишљавања производа, припреме мастер планова и стављања пројеката на тржиште домаћих и иностраних предузетника;
- Србија је, уз значајну помоћ међународне заједнице, дала приоритет великим инфраструктурним пројектима, а на основу којих се већ догађају спекулативне куповине земљишта у зонама будуће туристичке пенетрације; и
- Коначно, Србија је данас премрежена бројним пројектима тзв. "изградње капацитета" предузетника и јавних власти, од којих је велик део директно повезан с туризмом.

¹ О томе најбоље сведоче позитивни примери Грчке, Турске и Египта.

² Идентификовали смо више од педесет конкретних инвестиционих иницијатива и/или инвестиционих намера пред којима стоје бројне баријере (недостатак планске регулативе, потребна експертиза, финансијски потицаји и сл.).

Узимајући све то обзир, ако жели брзо да ревитализује наслеђену понуду, те заштити и плански искористи своје потенцијале, Србија мора да се определи за својеврсни интервенционистички модел развоја конкурентних туристичких производа и туристичких кластера. Стварање оперативног и професионалног државног "стакхолдера", не само као иницијатора и партнера јавном сектору на нивоу дестинација, већ и свим домаћим и међународним инвеститорима и фондовима, представља могућу солуцију која би решила данашњи изразити дефицит компетентних играча на локалном тржишту. У противном, Србија ће, у догледној будућности, тешко моћи брзо да унапреди сопствену оперативну ефикасност и конкурентност у туризму. Наима, туризам се без развоја властите и компетентне експертизе не може одржати на дужи рок.

У том контексту, дакле, први корак у изградњи ефикасне туристичке политике Србије повезан је с постизањем политичког договора о генералном развојном концепту и моделу раста, из чега произлази и одлука о успостављању неопходно потребне развојне полуге за подизање конкурентности српских туристичких кластера и/или производа.

16.3. Управљање конкурентношћу или конкурентско управљање

Да би се позиционирала као релевантна интернационална туристичка дестинација, Србија мора предузети озбиљне напоре да подигне оперативну ефикасност туризма свих њених кључних кластера (и производа), а на бази визије жељеног стратешког позиционирања земље и њених кључних туристичких кластера. Оперативна ефикасност туристичких кластера је комбиновани резултат деловања различитих актера који учествују у ланцу вредности. Свако унапређење у ланцу вредности смањује оперативне трошкове и подиже перципирану вредност за госте што, повратно, позитивно делује на конкурентност кластера. Ова међузависност деловања различитих актера и њихов интегрисани утицај на конкурентност кластера и/или дестинација, у последње је време све више предметом кооперације. Уочава се директна корелација између успеха дестинација с нивоом и интензитетом сарадње укључених актера јавног и приватног сектора.

Смисао је данашње конкурентске борбе у туризму деловање на атрактивност, продуктивност, односно на маркетинг и управљање дестинацијама.

Атрактивност

Циљ је подићи атрактивност дестинација да би се добио што бољи однос вредности за новац/напор, да би се утврдио ниво спремности тржишта за посете, за цену, односно да се процени напор који туристи желе поднети за посет дестинацији. Ниво атрактивности директно одређује и ниво лојалности, односно препорука за посету дестинацији.

Без успостављања партнерских односа у кластерима и/или дестинацијама, није могуће битније подићи постојећи ниво атрактивности. То укључује партнерство оних који могу утицати на раст перципиране вредности, као и на смањење напора и неконфора гостију. Без партнерства на унапређењу ланца вредности, није могуће нити остварити раст перципиране вредности за новац гостију, а тиме и њихову лојалност и препоруке.

Маркетинг

Циљ је успоставити ефикасан маркетинг систем да би дестинација боље пенетрирала на циљна тржишта и тржишне нише, да би се стално идентификовали извори нових конкурентских предности, да би се пратио капацитет лојалности, да би се пратила ефикасност продаје и да би се било у стању стално адаптирати на промене тржишта.

Без партнерства на нивоу целовитог система маркетинга неке земље, није могуће покренути централизоване иницијативе у сфери тржишног "интелигенце-а", развити заједничке маркетинг планове, ојачати продају и комерцијализацију, као ни развити инвентивније туристичке производе и пакете.

Продуктивност

Циљ је подићи продуктивност и иновативна решења у коришћењу ресурса (рада, физичког и финансијског капитала, земљишта). Једино се на тај начин може лакше конкурисати и одржати дугорочна капитална вредност дестинација, али и обезбедити подизање плата и профитабилности улагања.

Без јавно-приватне сарадње такође није могуће подићи капиталну вредност ресурса у дестинацији, профитабилност инвестиција и, нарочито, продуктивност људских ресурса. Модели јавно/приватне сарадње у овој су области данас најразвијенији највише на плану услова инвестирања и просторног планирања. Квалитет и интензитет јавно/приватне сарадње на овом подручју зависи о конкурентској позицији дестинације. У Србији је она ниска па се ова сарадња намеће као приоритет. То су изразили сви интересни субјекти с којима се досад комуницирало.

Управљање и администрација

Циљ је успоставити ефикасан систем управљања дестинацијама који треба да не само интелигентно управља потенцијалом раста, већ и да подиже атрактивност за инвестирање, остварује одрживост раста и обезбеђује осећај доброг живота људи у дестинацијама.

У туризму се често поставља питање како од хаоса до вођства ("лидерсхип"), с обзиром да је туризам подручје с највећим бројем директно и индиректно инволвираних "стакхолдера". На примеру данашњег проблема ревитализације српских бања, развоја наутичког пројекта на Дунаву, а посебно стварања нових производа на српским планинама, евидентно је да није могуће кренути напред без јасног и професионалног вођства. Само јак "лидерсхип", на име, може да успостави јасан модел развоја и раста, типологију туриста и тржишта, конкурентне производе и сл. Само јасно вођство, израсло из јавно/приватног партнерства, може изградити јасан туристички систем, индикаторе праћења његове успешности, продуктивности, задовољства гостју и сл.

За подизање оперативне ефикасности у туризму и почетак управљања конкурентношћу, нужно је спровести широку процедуру комуникација с кључним туристичким кластерима и "стакхолдерима" у вези с постављеном визијом и стратегијом и на тај начин учинити први уверљиви корак успостављања дугорчних односа јавно/приватног партнерства.

16.4 Обезбедити снажно вођство

Мада је данас у развијеним туристичким земљама довољан договор актера о кључним вредностима дестинације и на тој основи дефинисаној визији, у Србији, због различитих разлога, то још није случај. Наиме, многи данашњи играчи (предузетници, јавне власти и други) имају погрешне перцепције о природи концепта конкурентности у туризму и о томе шта све они морају учинити да унапреде ситуацију. Стари и нови бизнисмени концентрисани су на финансије, аквизиције, савезе и сл. Јавне власти су релативно угодно концентрисане на подручје законодавства, дозвола, регулација, подстицаја, просторних планова, помоћи и сл., док се њихова улога у маркетингу и промоцији углавном разумева као штампање брошура, подршка рекламним кампањама те стереотипне посете сајмовима.

На бази садашње структуре и поделе улога "стакхолдера" у туризму Србије, није могуће очекивати преузимање одговорности за конкурентски искорак. Нова структура није, међутим, створена, иако је утврђено да постоји велики број потенцијалних локалних инвеститора у туристичку индустрију. Исто тако, бројне студије и планови о српском туризму (домаћег и иностраног порекла), иако с dobrim идејама, још увек стоје у фиокама.

Односи партнерства на регионалном и националном нивоу у туризму нису као у другим индустријама. У туризму се све више испољава јасан став да је с националног нивоа могуће

деловати много ефикасније у интересу конкурентности кластера него што је то случај на регионалном и/или локалном нивоу. Омогућавање приступа финансирању, олакшавању стварања нових компанија и пројеката, јаки тренинг центри, развој система квалитета и сл., због синергетских су разлога ефикаснији кад се спроводе централно. Стављање ресурса и управљања на национални ниво, омогућава и лакше ношење с 5 конкурентских сила, посебно у контексту односа према конкурентима и развоју кластерског ривалитета, које се пуно боље може стимулирати централно.

Наш је став да за покретање туристичке Србије и њене туристичке конкурентности у овом тренутку захтева нешто сасвим друго од данас превладавајуће праксе у земљи. Реч је, пре свега, о успостављању јаког лидерсхипа и инаугурисању људи који чврсто верују у потребу добоких структурних промена, спремних на увођење/порцавање иновативних решења која се већ догађају у појединим кластерима у другим земљама. То такође захтева да се услови окружења у кластерима, као и националном нивоу, морају стално прилагођавати променама, а према искуствима најбољих узорних пракси. Коначно, ако се жели имати конкурентан туризам, мора постојати и конкурентска регулатива. Све то, и опет, претпоставља да сви инволвирани "стакхолдери" морају да схвате да без јаких партнерских схема није могуће (или је врло тешко) кренути напред.

На крају је, дакле, потребно констатовати да је није довољно усвојити стратегију, ако истовремено не постоје услови за њено ефикасно и посвећено спровођење. То се у највећој мери везује уз адекватно вођство. У том смислу, у самом политичком врху Србије, било да је реч о Влади у целини, или скупу важних Министарстава, заједно с другим актерима, потребно је обезбедити јако "партнерство за вођство". Једино се на тој основи може обезбедити минимум могућих полуга за отварање делотворних промена у туризму Републике Србије.